

ERDÉLY.

ERDÉLY, ÉS RÓMA.

Hozzászólás Czákó István *Diplomáciai nihilizmus*
c. cikkéhez (v. ö. Széphalom. 1927: 418).

Igazán bölcsen cselekszenek publicistáink, ha óvják a közvéleményt a külpolitikai illúziók, a nálunk oly könnyedén föllobbanó optimizmus ellen. Ennek ellene is: Czákó István példái nem meggyőző erejűek, cikkének konklúzióját pedig elhibáztottnak tartjuk.

A cikknek most csak a Vatikánra vonatkozó részével kívánok foglalkozni. Ebben két vád olvasható. Vád a Vatikán ellen, amely — szerinte — fölládozta a magyar katolicizmus érdekeit a román kormány javára; és vád a vatikáni magyar külképvisellel szemben, amely állítólag nem tudta megakadályozni az oláh érdekek érvényesülését. Mindakét vádat igaztalannak tartjuk.

A Szentszék a világháború kitörésétől kezdve — sokszor igen nehéz körülmények között is — kínos gonddal ügyel semlegességére. Ez természetes is, mert a pápa az egész világ katolikusainak egyaránt feje. Ez a kath. hittételekből világosan következő pártatlanság már magában véve kizárja, hogy a Szentszék bárminő irredentának nyílt vagy titkos pártfogója legyen. A Vatikán politikája csupán a spirituális célok gyakorlati megvalósítását támogathatja, tisztán világi-politikai célok megvalósításával azonban — mint aminő az országhatárok megváltoztatása — nem foglalkozik. A tényeket tudomásul veszi és igyekszik mindenkor a jog, erkölcs és igazság érdekében közbelépni. Tény, hogy ilyen esetekben a nemzeti ellentétek túlzó föllobbanása is többször készítette a Vatikánt arra, hogy mindkét felet mérsékletre intse. Ezt célozta a világháború után R a t t i varsói nuncius (a mostani XI. P i u s pápa) felsősziléziai és Msgr. T e s t a ruhrvidéki missziója is. De a Szentszék mindig magasabb szempontból néz és ítél, sohasem támogatja csak az egyik felet, hanem közbelépésével mindkét félnél kíván mérséklőleg hatni.

A Vatikán — mikor a jog, igazság és erkölcs érvényesüléséért küzd — minden egyes esetben számolni kénytelen a népek politikai adottságával, aminők az államforma, a határok, a pártok stb. Amikor az erdélyi magyar katolikusok sorsáról van szó, számolni kénytelen azzal, hogy Erdélyben ma az oláhok az urak s ezen a tényen, még ha akarna sem tudna változtatni. A helyzetet még bonyolultabbá teszi az a körülmény, hogy a mai Romániában a 700 ezer latin szertartású magyar mellett még egymilliókétszázezer görög szertartású katolikus is él, akik valamennyien túlzó sóviniszta románok, de éppen olyan katolikusok, akárcsak a latin szertartású magyarok. A Vatikán támogatására ezek a görög katolikus románok is rászorultak, mert a balkáni eszközökben éppen nem válogatós kormány a görög katolikus vallást sem részesíti sokkal kedvezőbb elbánásban, mint a kisebbségi (lat. szert. kath., ref., evang. stb.) vallásokat. A katolicizmusnak volt tehát eminens és egyetemes érdeke, hogy valaminő megegyezést létrehozson a román állam és a Vatikán között, amely a mindkét ritusu katolikusok vallásának szabadságát és továbbfejlődését biztosítsa. Hosszas tárgyalások után létrejött a konkordátum, amelynek teljes szövegét még nem hirdették ki, de amelyről hitelesnek látszó közléseink vannak. Ezek szerint a román kormány sikert ért el az egyházmegyéik határainak és a metropolitái beosztásnak új meghatározása körül. Ez a siker azonban előrelátható volt. Ma egy állam sem engedi, hogy bármilyen vallású alattvalóinak is idegen állampolgárságú egyházi előjárója legyen, aki a

lelkészekkel közvetlenül rendelkeznek. Hivatkozhatunk itt a lengyel és litván konkordátumokra, de rámutathatunk arra is, hogy az utódállamokban a nemzeti egyházak, mint pl. a református és lutheránus egyház, a kormányhatalom parancsára szintén mindenütt arra kényszerültek, hogy a tényleges határokon belül, függetlenül minden más országtól, újjá alakuljanak. Csudálatos tehát, hogy a magyar közvélemény hangtalanul és mintegy magától értetően tudomásul vette, hogy az erdélyi és bánáti reformátusok és magyar evangélikusok a román kormány parancsára Magyarországtól elszakadjanak, de ugyanez a közvélemény nem viseltetik kellő megértéssel a kath. egyház hasonló kényszerhelyzetével szemben. Miután az erdélyi egyházmegyék új határai a konkordátum szerint is a politikai határoktól függenek, természetes, hogy e rendelkezés addig van érvényben, amíg a jelenlegi politikai határok fennállanak.

A püspökségek és a metropolita kérdésében a Vatikán szép eredményt ért el: a magyar király *főkegyúri joga* és az egyházi vagyon kezelése az erdélyi részeken sem háramlott át a román királyra, amint azt a román kormány hosszú időn át követelte. A püspökök kinevezése tisztán Róma dolga, ami a magyarság kétségtelen nyeresége, mert az egyházfejedelmet pártatlan kezekből kapják. Az egyházi vagyont pedig, amelyet mind a latin, mind a görög szertartásúaknál egyformán megtépázott az agrárreform, egy *autonom katolikus szerv* igazgatja. Ime tehát: ez a konkordátum — az adott körülmények és a politikai helyzet megszabta határok között — a lehető legjobban védi a kath. magyarság érdekeit. A román konkordátum rendelkezéseinek jelenlegi ismerete mellett minden objektív magyar jó lélekkel megállapíthatja, hogy a Vatikán — minden közvetlen politikai céltól vagy belátástól menten — a körülményekhez képest a lehető legmesszebbmenően védte meg a katolikusok kultuszbeli és kulturális, iskolai önállóságát. Többet ennél a másvallású kisebbségek sem érthettek el. Mit hoz a jövő, senki sem tudhatja. De a Vatikánnak nincs oka és nem is lesz soha, hogy szégyenkezzen a román konkordátum rendelkezései miatt.

Czakó István másik vádjával, amelyet a vatikáni magyar külképviselet ellen emelt, röviden végezzünk.

Hogy vatikáni követségünk mit cselekedett, vagy mit nem tett, azt senki nem tudhatja, mert az erre vonatkozó adatok még a levéltárak mélyén rejtőznek. De minden objektív szemlélőnek meg kell állapítania, hogy ennek a magyar képviselőnek el nem vitatható érdemei vannak. Az elszakított területek állami és közgazgatási szervezetében minden megváltozott; a Szent István koronájához való tartozásra ma már csak egy dolog emlékeztet: a kath. egyház szervezeti beosztása, amely még ma is, jog szerint mindenütt, az ezeréves Magyarországé. Ezt a tradíciót — ilyen jogi teljességben és az összeomlás tizedik esztendejében — a kath. egyházon kívül egy intézménynek sem sikerült fönntartania. Való és igaz, hogy ez ma is már nehezen tartható fenn, de jelenleg még a román konkordátum is csak papíron létezik és a cseh, valamint jugoszláv konkordátumok még ennél is messzebb vannak a megvalósulástól. Erre a magyarság szempontjából *nyert* játszma nem minden elégedettség nélkül tekinthet vissza a vatikáni magyar követ, román, cseh vagy jugoszláv kollégájával szemben.

Harcos cikknek mondotta a *Széphalom* szerkesztője Czakó István elme-futtatását, amely a magyar külpolitikai illúziók ellen harcol. Mi úgy látjuk, hogy a szerző maga is illúziók áldozata lett.

(Róma.)

Szamosvölgyi Gábor.